

NOAH E. COTSEN LIBRARY OF
YIDDISH CHILDREN'S LITERATURE

STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
NO. 13111

Y. L. PERETS FAR YUGNT

Isaac Leib Peretz

•

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS

NATIONAL YIDDISH BOOK CENTER
AMHERST, MASSACHUSETTS
413 256-4900 | YIDDISH@BIKHER.ORG
WWW.YIDDISHBOOKCENTER.ORG

•

MAJOR FUNDING FOR THE
STEVEN SPIELBERG DIGITAL YIDDISH LIBRARY
WAS PROVIDED BY:

Lloyd E. Cotsen Trust
Arie & Ida Crown Memorial
The Seymour Grubman Family
David and Barbara B. Hirschorn Foundation
Max Palevsky
Robert Price
Righteous Persons Foundation
Leif D. Rosenblatt
Sarah and Ben Torchinsky
Harry and Jeanette Weinberg Foundation
AND MEMBERS AND FRIENDS OF THE
National Yiddish Book Center

•

The *goldene pave*, or golden peacock, is a traditional symbol of Yiddish creativity. The inspiration for our colophon comes from a design by the noted artist Yechiel Hadani of Jerusalem, Israel.

The National Yiddish Book Center respects the copyright and intellectual property rights in our books. To the best of our knowledge, this title is either in the public domain or it is an orphan work for which no current copyright holder can be identified.

If you hold an active copyright to this work – or if you know who does – please contact us by phone at 413-256-4900 x101, or by email at cmadsen@bikher.org.

י. ל. פרץ פאר יוגנט

העפט 1

CENTRAL JEWISH LIBRARY & PRESS ASSOCIATION

ארױסגעגעבן צום 25סטן 'ארצײט פונעם דריטער

פארלאג גרינינקע פיימעלער

1940

ווילניוס

באוועגלעכע כרעסטאָמאַטיע,

צונויפגעשטעלט פון ש. באַסטאַמסקי.

י. ל. פּרץ פאר יוגנט

העפט 1

ארויסגעגעבן צום 25סטן יאַרצײַט פונעם דיכטער

פאַרלאַג גרינינקע פיימעלעך

ווילניוס 1940 ° ° ° ° °

Printed in Lithuania

J. L. Perecas

J a u n i m u i

~~~~~
„EXPRESS“ Spaustuvė, Vilnius, Didžioji g-vė 33.

י. ל. פרק אין ווילנע אין יאָר 1912 צוזאַמען מיט די דיכטער
דוד איינהאַרן און דוד בערגעלסאָן

דער זינגער - דער זיגער

אין גרויסלאנד האָט זיך אַזאָ טענה געטראָגן:

האָט זיך פינדאר אין ספּאַרטא אין
מיטן מאַרק געשטעלט און אַ קריגס־ליד
געזונגען!
קלינגט אָפּ דאָס ליד אין אלע הער-
צער; ווערן די הערצער די געפּאלענע
אויפגעשוואַלן פון העלדן-מוט...
זיינען מיטאַמאָל קינד און קייט
העלדן געוואָרן.
האַבן די אָפהענטיקע געווער געכאַפּט,
זיינען די מידע אויף די מויערן אַרויף
און די בויגן געצויגן.
— און — אָפּגעשטויסן איז געוואָרן
דער פינד...
י. ל. פרק

ספּאַרטא איז באלאָגערט.
אַ גרויסע מחנה אַרום די מויערן.
און פון טאָג צו טאָג ווערט די לאַגע
ערנסטער, קריטישער, געפּערלעכער.
שיקט ספּאַרטא קיין אַטען בעטן־הילף.
שיקט אַטען קיין ספּאַרטא צו־הילף
ניט מער ווי איין מענטש און דערצו
אַ לאַמען הויקער.
— ווי הייסט?...
דאָס האָט ספּאַרטא אויך געפרעגט.
געגאַפּט און געקריצט מיט די ציין.
האָט זיך אָבער אויסגעוויזן. אז דער
לאַמער הויקער איז — פינדאר... דער
פּאַעט, דער זינגער

אַן אַ סוף.

צום אַנטדעקן פון י. ה. פּרין.

דער גרויסער דיכטער איז געשטארבן
ביים טיש, סרייבנדיק אַ מעשה.

אַך, ווי וואָלטן מיר איצט וועלן,
אין דער צייט פון שרעקן,
דאָס, וואָס ער האָט מיטגענומען,
קענען דאָ אַנטדעקן!

וועלכע בילדער האָבן געשוועבט דאָן
פלינק פאַר זינע אויגן?
איז אַ טויב אַ ווייסע דעמאָלט
פאַר אים דורכגעפלוויגן?

האָט זיך אַלְיָהוּ הַנְּבִיא
פאַר אים דורכגעטראָגן,
ווי ער קומט אַראָפּ אַהערצו —
אויף אַ פּיצער וואָגן?

האָט געזען אַ פאַרג אַ הויכן
ווי די קינדער שטייגן?
און די וועלכע פלייבן אונטן,
שטייען שטיל און שוויגן?

אַדער האָט ער דאָן געהערט שוין
מְשִׁיחַס שׁוֹפֵר שׂאָלן,
און דערהויכט ווערט יעדער, וועלכער
איז געווען געפאלן?

און עס זאַמלען זיך די אַלע —
אין עק = וועלט פאַרטריבן? ...

בַּיַד די ערשטע צוויי = דריי ווערטער
איז ער שטיל געבליבן...

ס'איז געווען אַ גראָער מאָרגן
נאָך אַ נאַכט אַ שווערער:
וואָלקנס האָבן זיך געזאַמלט
מערער אַלץ און מערער.

פרי איז ער דאָן אויפגעשטאַנען,
ווי ס'וואָלט ווער אים טרייבן,
און אַ מעשהלע פאַר קינדער
אַנגעהויבן שרייבן.

פאַר די קינדער אָן די היימען
וואָס ער פלעגט זיי ליבן:
פאַר די קינדער, וואָס מ'האַט זיי
אין דער פרעמד פאַרטריבן.

האָט ער עפעס זיי אַנטדעקן
דעמאָלט זיך געקליבן?
בַּיַד די ערשטע צוויי = דריי ווערטער
איז ער שטיל געבליבן.

האָט דערהערט ער רופן, רופן?
פון דער ווייט געזאַנגען?
אויף זיין פעדער איז אַ טראָפּן
טינט פאַרשטומט געהאַנגען...

איז נאָך פריציטיק געוועזן,
וואָס ער האָט פאַרנומען?
האָט ער ניט געטאַרט דערציילן,
וואָס עס וועט נאָך קומען?

דער רוף פון פּרילינג.

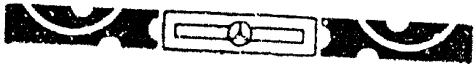
דער נאָמען פֿרין פּלאַטערט איצט ווי א פאָן איבער טויזנטער אינסטיטוציעס: קינדערהיימען, שולן, קונסט-פאררײַען, ליטעראַרישע קלובן, ביבליאָטעקן, אא"וו גישט נאָר אין פּוילן, נאָר העט ווייט איבער די ברייטע ימען, אומעטום ווי יידן זײַנען פאַ-שפּרייט. אין פאַרז אַזוי ווי אין בוענאָס איירעס, אין מאַנטרעאַל און אין ניו-יאָרק, געפינט איר זײַ די פאַרשיידענע אינסטיטוציעס. וואָס טראָגן זײַן נאָמען. עס איז ניטאָ קײַן צו-פעליקייט, וואָס די קאַנאַדער פּאָלקס-שולן טראָגן זײַן נאָמען צוגלייך מיט דער קינדערהיים אין וואַרשע; עס איז גישט קײַן טראַף, וואָס אומעטום, ווי עס ווערט דערוועקט דער אינטערעס צו אַ יידיש שאפן, צו דער שפּראַך, וואָס אין מויל פון פּאָלק, דאַרט שווימט ארויס דער נאָמען פּרין אַזוי פון זיך אליין פּלאַטערט אויף זײַ געהאַנגענע פּאָן. עס גרופירן זיך מענטשן, איינעם צום אַנדערן ציט, און זײַ פּילן, אַז איבער זײַ שוועבט אַ לעבעדיקער גייסט.

פֿרין איז אַ רוף, אַ שטענדיק שאלן: לעבעדיקע! גישט זײַן ווי מתים! פליענדיקע! גישט זײַן מיט פאַרגליווערטע גע-פּילן! העי! הא! און נאָך אַ מאָל העי! דאָס לעבן קאַכט און זידט, דאָס לעבן איז פול מיט באַוועגונג און רײַך. און איר, וואָס שטייט איר! וואָס איז מיט אײַך? וואָס

האָט איר אַראָפּגעלאָזט די נעז? דער געדענקטאָג פאַר פּרין, זײַן יאָר-צײַט פאַרט אױס אין די ערשטע טעג פון פּרילינג, ווען די בײַמער הײַבו אָן צו גרינען. פּרעגט בײַ דער נאַטור, וואָס ווערט מיטאַמאָל רירעוודיק, רײַדנדיק אויף טויזנטער שפּראַכן, צײַטערנדיק פון יעדן ווייכן וואַרעמען שטראַל, גאַרנדיק אין יעדן הויך פון די לינדע ווינטן. פּרעגט זײַ, וואָס וויל זײַ און וואָס איז זײַ אויסן? וואָס מײַנט זײַ מיט איר שאפן און צו וואָס רופט זײַ אײַך?

- עס טרעפט, אַז דורך לאַנגע דורות ווערט דער גייסט פון די מענטשן פאַר-ווינטערט. די קוואַלן ווערן פאַרפרוירן, דאָס לעבן איז פאַרגליווערט. אַנשט ט לעבעדיקע באַוועגונגען ווערן באַשאפן שאַבלאַנע אויסגעטראָטענע נײַגונגען און מײַנונגען, אַזוי ווי בײַ די כינעזער, בײַ עס הײַבט אָן צו רופן און צו וועקן. פּייגל קערן צוריק פון ווייטע וואַרעמע לענדער, עפעס רײַכט זיך, בונטעוועט זיך, דאָס אײַז פּלאַצט, און אַ טראַמפּײַט שאלט: דער פּרילינג קומט! נעמט לעבן, נעמט שאפן, ווײַל איר זײַט דאָך די לע-בעדיקע!

דאָס איז געווען דער רוף פון פּרין, און אויב איר ווילט - זײַן פּראָגראַם, אַ רײַך מענטשלעכן מאַטיוו האָט ער אויס-געבלאַזן אויף זײַן הילכיקן טראַמפּײַט.

די ערשטע באגעגעניש פון אברהם רייזען מיט י. ל. פרץ.

(פון א. רייזענס, עפיזאדן פון מיין לעבן).

...א גרויסע פרייד האט מיך דורכגענומען. נאך איידער ער איז אָנגעקומען, האָט ער שוין געשוועבט פאַר מינע אויגן. באלד וועל איך אים זען. זיין בילד, וואָס איך האָב געזען אויפן פּאָדערבלאַט פון זיין לידער-זאַמלונג „העוגב“, נאָך אלס יינגל אין קאַידענאָוו, איז מיר געבליבן אַנטגעקריצט אין זכרון. דאָס בילד איז געזען אַ ווינטערדיקס און ער איז געווען אין אַ פּוטער און אַ ווינטער-האַט און איצט מוז ער זיין אָנגעטאָן וומערדיק.

איך האָב אָבער געהאַפּט, אז איך וועל אים דערקענען צוליב זינע אויגן אליין. און אָט האָט זיך די ברייטע טיר געעפנט. פֿין די טרעפּ האָט זיך שפּרינגענדיק אין זינגענדיק דערנעענט זיין געשטאַלט. דאָס איז פרץ! - ער איז געזען גע-קליידעט לײכט, וומערדיק, דער הוט, אַ וויכער, אין האַנט. אויב איך האָב אים נישט דערקענט פון דעם בילד, האָב איך אים דערפילט-דאָס איז זיכער ער-פרץ!... איך האָב אים ווי אַ פּראָווינציאַל אומגעלומפערט פאַרהאַלטן, אָפּגעשטעלט. - אַנטשולדיקט (און אפּסער האָב איך געזאָגט אין רוסיש-איזווייטיש - ואיך... ער איז שטיין געבליבן, אָנגעקוקט מיך מיט זינע גרויסע שטראַלנדיקע אויגן און געשמייכלט.

איך האָב אים געזאָגט מיין נאָמען. האָט ער זיך נאָך פּריינדלעכער צעשמייכלט, מיר אויסגעצויגן די האַנט, גע-פרעגט, ווען איך בין געקומען, און אויסגעדיקט זיין צופרידנקייט צו זען זיך, צו ריידן...

אָבער דאָ האָט ער בלויז אַ שטעלע - דערקלערט ער מיר - געסט נעמט ער אויף - אינדערהיים, צעגליאַנע נומער איינס, און ער בעט מיך קומען הינט טאַקע דרײַ אַויגער...

און ער אַנטשולדיקט זיך מיט אַ שמייכל-ער מוז גיין צו זיין פליכט, זענט זיך אָפּ און נאָכן זעגענען זיך שמייכלט ער ווידער גאַטפּריינדלעך:
- וועט איר קומען?
- אַ, זיכער, דרײַ אַויגער...

איך ער לאָזט זיך גיין אַ זינגענדיקער אין דער טיף פון דער גמיגע און ווערט פאַרשוונדן ערגעץ אין איינער פון אירע אָפּטיילונגען.

איך בלייב נאָך אַ וויילע שטיין. איך אביל זיך נישט. עס ווילט זיך נישט אוועק-גיין פון דער גמיגע, וואָס פאַר מיר איז דאָ אַלץ אַזוי נישט אין דער עינער - אזוי טייער. פרץ איז דאָ. ער האָט דאָ אַ שטעלע. מיר דאַכט זיך, אז ער איז דאָ דער אויבערהאַר, אַלע זינען אים דאָ אונטערטעניק, הגם ער פאַרלאַנגט עס נישט... ווי איינפאַך ער רעדט און האַלט זיך.

קוים דורכגעשטופט די פינף טעה - ביז דרײַ אַויגער געשפּאַצירט אין די חאַרשעווער גאַסן שוין ווי אַ תּושב. אויס פרעמדער. שוין געזען פרצן, גערעדט

מיט אים און ער איז אזוי פריינטלעך געווען, איז וואָס איז דאָ צו שרעקן זיך פאַר הייטער?

און אלע מענטשן, וואָס איך באַגען אין די היין-און-הער זיך שניידנדיקע רוישיקע גאָסן, ווערן מיר געענטערד: די יידישע שפראַך, מיט דעם פּויליש-יידישן אַקצענט, וואָס עס זינגט און קלינגט פון אלע זיטן, פון די חסידישע יידן, סיי פון די יונגע מיידלעך, וואָס טראָגן זיך מיר פאַרביי, ווערט מיר נאָך טייערער. דאָס איז זאָך די שפראַך פון פרצן. אייניקע ווערטער, וואָס איך האָב אין פרצן ווערן זייער באַדייטונג ניט פאַרשטאַנען, דערקלערן זיך מיר. אַט דער טרעגער, דאָכט מיר, איז פון פרצן סקיצע „שלוש-בית“... אַט דאָס יינגעלע, וואָס בלאַנקעט אַרום און קוקט מיך אָן מיט זינע גרויסע אויגן, איז פון פרצעס רירנדיקער דערציילונג „דאָס אַרעמע יינגל“, וועלכן פרץ שענקט אלע אָונט אַ נדבה. און אַט טראָגט זיך פאַר מיר פאַרביי די איינזאַמע חסידישע ווייבל פון פרצעס דערציילונג „אין פּאָסט-האָגן“ מיטן פעפערל אויף דער נאָז... זי איז אַנטלאָפן פון איר פּוילישן שמעטעלע און געפינט זיך שוין דאָ אין וואַרשע...

איך גיי אַרײַן אין אַ געײעלבל קויפן פּאַפּיראַסן. איך פלייס מיך צו ריידן מיטן פּוילישן אַקצענט.

דאָס יונגע ווייבל, מיטן גרויסן שייטל אויפן קאַפּ, פאַרשטייט מיך ניט...
- וויזע? ..

געפּעלט מיר אזוי שטאַרק איר וויזע... פרצעס אַ טיפּ.
- פּאַפּיראַסן - ענטפער איך אַנטציקט סיי פון איר שפראַך און סיי פון אירע שוואַרצע אויגן.

- סאַרנע? - זינגט זי אויס...
פאַרשטיי איך ניט. זינגט זי ווידער אויס: - סאַרנע?..
איך שטויס זיך שוין אָן, אַז דאָס פרעגט זי: העלכעז רוף איך אָן דעם סאַרט...
באַצאָל איך און וויל זיך צערײַזן מיט איר, קוקט זי מיך אָן מיט חשד - אַ
„דאַטש“ און אַ ליטוואַק דערצו...
- קענט איר פרצן? .. - פרעג איך.

- פרץ? - זינגט זי אויס, - נאָן, יאָך קען אין ניש...
לאָז איך איבער די אַרעמע ווייבל, וואָס קען געבען ניט פרצן, העלכער וויינט אין דערזעלבער שטאַט האָס זי, און באַדויער זי פון טיפן האַרצן.
דערפאַר מיין באַלעבאַס פון האַטעל ווייס שוין, ווער פרץ איז. איידער איך גיי צו פרצן אַהיים, קום איך געמען מיין העפט לידער. איך דערצייל אים דערווייל, אַז פרצן האָב איך שוין געזען...
- טאַקע דערזעלביקער, וואָס שרײַבט אין דער „הצפירה“? ..

- ס'איז אַמאָל געווען, היינט שרײַבט ער נאָר אויף יידיש אין „יוד“...
און אַ ייד אַ פּוילישער, וואָס זיצט דערביי, באַמערקט:
- פּרץ... מ'קען אין... אַ גרויסער אפיקורס...
איך פאַרשווייג. קוק אָן דעם חסיד מיט האַדויערונג, וואָס ער ווייס ניט, ווי אזוי צו שעצן פרצן, און גיי אַרויס ווי אַ זיגער.
פרץ געהערט צו מיר, צו אונדז, צום נײַעם דור...

דריי אױיגער בין איך שוין געשטאנען לעבן דער טיר סון פרצעט ווייננג און
געצויגן דעם גלעק.

געעמנט די טיר האָט מיר אַ שטוב-מידל, אַ שיינע פּוילישע, שיקסל־ מיט
לאַכנדיקע אויגן. איידער איך האָב נאָך צײַט געהאַט זיך אומצוקוקן, איז שוין פאַר
מיר געשטאנען פרץ, האָט מיך פּרײַנדלעך באַגריסט און אַרײַנגעפירט אין ערשטן
צימער - זײַן קאַבינעט.

ער האָט געהאַלטן אין מיטן עסן. האָט ער מיך געפרעגט איינפאַך און אָפּני-
האַרציק, צי וויל איך עסן. אַווי פיל האָב איך נײַט געוואָגט... איך האָב זיך שע-
מעוודיק אָפּגעוואָגט: חלילה, ווער וויל עסן?... האָט ער מיך געפרעגט, האָט וועל
איך טרינקען, סײַ צי קאַווע. האָב איך אַרויסגעפּראַלט קאַווע... שוואַרצע? - שוואַרצע.
און די ערשטע שוואַרצע טאַס קאַווע האָב איך געטרונקען בײַ פרצן, הגם
אַלעמאַל האָט מען בײַ פרצן מכבד געווען די געסט מיט שײַנעם, שטאַרקן טײַ...
די טאַס קאַווע, וואָס מע האָט מיר דערלאָנגט - איך געדענק נײַט, צי מאַדאַם
פּרץ אַליין צי די שטוב-מידל - איז געווען שטאַרק, האָט מיך אויפגעמונטערט.
באַלד איז אַרײַנגעקומען פּרץ סון צווייטן און אויך לעצטן צימער, הגם מיר
האָט זיך געדאַכט, אַז הינטער דעם צימער, ווי איך זײַך-פּרצעס קאַבינעט - ציען זיך
נאָך גאַנצע זאַלן, סאַליעס, פּאַלאַצן... ער האָט זיך אַוועקגעזעצט קעגנאײַבער מיר,
מכבד געווען מיט אַ לאַנגן פּאַפּיראַס און זיך פּרײַנדלעך צערעדט.

איך בין געזעסן לעבן אַ באַרג מיט פּאַפּירן, מורא געהאַט זײ אַנצורירן, צווישן
זײ האָב איך דערקענט פּרצעס מאַנסקריפטן. זײַן כּתב מיט די קליינע פּערלדיקע
איחיות, געשריבן מיט שוואַרצן טינט... עס האָט געצויגן אַרײַנצוקוקן, אַ לײַען טאַן.
- מײַן צוריקער אַהיימ! איז זײַער גוט... האָט ער אַרײַנגעוואָגט אַ מײַנונג,
איידער וואָס ווען... - אָבער אײַערע רײַמען - און זײַנע גרויסע אויגן האָבן מיך
אַנגעקוקט, - צו-ליטוויש...

און באַלד האָב איך אים דערלאָנגט מײַן העמט לידער
ער האָט זיך באַוואָפּנט מיט אַ גרויסן בלייפּעדער, קענטיק אַ ווייניק-נאָך גע-
ניצטן, און גענומען לײַענען...

ער האָט געלייענט מיט דעם פּויליש-ידישן אַקצענט, מאַנכע רײַמען זײַנען
אַרויס געקאַליעטשעפּע, אַז דאָס וואָרט, פּעלס־ לײַענט ער גאָר, פּיילט, הינט ווי
אַזוי קען שוין זײַן אַ גראַם צו, וועלסט, וועלכעס ער האָט געלייענט טאַקע, וועלסט,
ווי אויף צו להכעיס...

און אויך אַזאַ תּכּלית האָט ער מיר געמאַכט פּון יאָרן און פּאַרלאָרן. אים איז
דאָס גאָר אויסגעקומען, יורן און פּאַרלאָרן...
אָבער עס איז נײַט געגאַנגען אין גראַם, הגם אויך אויף דעם האָט ער זיך
אַפט אָפּגעשטעלט.

וואָס מער ער האָט געלייענט, איז ער אַלץ שטרענגער, ערנסטער און צײַטנ-
ווייז אַמילן ווי בײַז געוואָרן...

נאָר אַט אַנטציקט אים עפעס... די אויגן ציגן זיך אָן. ער ווענדט זיך
צו מיר:

- עטאָ כּאַראַשאַ... אַטשען כּאַראַשאַ... *

(*) דאָס איז גוט, זײַער נײַט.

ווער איך שוין פריילעכער ...
אָבער דאָס ווייטערדיקע לידל האָט ווידער חסרונות...
- וואָס הייסט? - ווענדט ער זיך צו מיר.
איך דערקלער אים ווי אַ פאַרשולדיקטער תלמיד דעם ביזן רבין, הגם
שטאַרק מורא האָב איך שוין ניט. ביי אַ צען לידער האָט ער שוין גערימט.
און נאָך אַ טרייסט: אייניקע לידער האָב איך אים שוין געשיקט נאָך פון
דער היים, פון קאָידענגאָוו, פון קאָוונע, פון מינסק. איך געדענק יעדע שריפטלעכע
מיינונג זינע און דאָ, זע איך, איז זיין מיינונג אַן אַנדערע. עס האָט מיך אַפילו
געוואונדערט, אָבער אָפּשלאָגן אים האָב איך ניט געוואָלט, הגם איך האָב אים געקענט
ווייזן שוואַרץ אויף ווייס. דאָן האָב איך נאָך אַלע בריוו זינע פאַרמאָגט ביי זיך...
ער לייענט און לייענט. מיר דאַכט, אַז ער ווערט מיד. איך פרוו בעטן צוריק
דאָס העפט... ער קוקט מיך אָן אי שטרענג, אי חבריש...
- וואָרט, וואָס איילט איר? - עס איז נאָך דאָ.
און ער שמייכלט מיט זיין ספעציפישן שמייכל. עס ווערט וואָרעם אויפן
האַרצן פון אַזאַ שמייכל. איך שמייכל צוריק.
ער האָלט שוין ביי דעם ליד, דער מגיד... און עס פאַלט אים אין צו
לייענען מיטן ליטווישן אַקצענט.
עס קומט אַרויס ווי אַ נייע שפּראַך. עס איז ניט די שפּראַך און ניט דער
פּרץ... אָבער עס טוט מיר הנאה - פּרץ וויל ווערן אַ ליטוואַק...
אָבער עס איז נאָר געווען אַ שפּיל אַזאַ ביי אים... זיך פאַרשטעלן פאַר אַ
ליטוואַק. ניין, ער איז צו פיל פּוילישער ייד. אין ער הייבט אָן ווידער צו לייענען
אויף זיין נוסח:
דאָס ליד, דער מגיד געפּעלט אים שטאַרק... אָבער גאָר ריין פון זינד איז
עס אויך ניט
- מ'האָט עס געדאַרמט גאָר אַנדערש אַנשרייבן. דאָס זעלבע וועגן ליד
אַרעמע מענטשן. דאָס ליד שטימט אים אַפילו טרויעריק אָן. ער פאַרטראַכט זיך
אַ וויילע און מורמלט:
- יאָ, אַ פּיין ליד, רירנד...
אָבער אויך אין די אַרעמע מענטשן געפינט ער פּעלערן. איך געדענק שוין
ניט וועלכע.
דאָס גאַנצע העפט האָט ער איבערגעלייענט. זיין אורטייל איז שטרענג, אָבער
אויך מיט גנאָד.

פּרָץ דער רבי

פון שלום אַט

אין יענער צייט האָבן אין די יידישע שטעטלעך זיך אָנגעהויבן צו גרינדן סאָציאַליסטישע גרופּן. איינמאָל, ווען איך האָב באַזוכט אַזאַ סאָציאַליסטישע גרופּע זינען מיר צו דער האַנט געקומען די דערציילונגען, דאָס שטרעבן און באַנטשע שווייב' פון י. ל. פּרָץ, ווי אויך עטלעכע נומערן פון דער ערשטער יידישער וואָכנ-שריפט „דער ייד“, וואָס האָט דאָמאַלט אָנגעהויבן אַרויסצוגיין. דער גערודער, וואָס הידאָזיקע שריפטן האָבן אין מיר אויפגעוועקט, לאָזט זיך נישט באַשרעבן. איך האָב געהאַט דאָס געפיל, אַזוי ווי עמיצער האָלט מיר אַראָפּגענומען קייטן פון די הענט.

— רבּונו של עולם-האָב איך צו זיך אַליין געטענהט—איך מעג דאָך שרעבן, ווי איך רייך, וועגן דעם לעבן, וואָס איך זע, האָס הינגלט מיך אַרום! איך מוז נישט גיין אויף די שטאַלצן פון אַ שפּראַך, וואָס איז מיר אומבאַטירלעך; איך מוז נישט אַראָפּברענגען קיין מאַטיוון פון הר-ציון!

פונדעסטחעגן האָב איך זיך פֿאַרט נישט געטרויט צו שרעבן יידיש — וואָרעם עס האָט מיר עפעס אויסגעזען צו איינפאַך, צו ליכט.

דעם זומער פון יאָר 1899 בין איך געפֿאַרן קיין וואַרשע, פּדי מיט די אייגענע אויגן צו זען דעם גרויסן כּיִשופּמאַכער פּרָץ, וועלכער האָט מינע הענט באַשריט פון זייערע קייטן.

מיט אַ ציטערדיקן האַרצן-האָב איך אָנגעקלאַפט אין זיין טיר. ער אַליין האָט געעפנט. נאַטירלעך האָב איך גערעדט צו אים העברעיִש, — ווי אַזוי אַנדערש האָב איך זיך געקענט דערלויבן צו ריידן מיט אַזאַ גרויסן מענטשן? איך האָב אים געוויזן אַ שטימונגס-בילד, וואָס איך האָב אָנגעשריבן אין העברעיִש. ער האָט עס דורכגעזען און אַרויסגעגעבן זיין משפּט: — „איר ווילט עפעס זאָגן, נאָר איר טראָגט אַ קאַרסעט! פֿאַרט אַהיים, זעצט זיך אַוועק און שרעבט אָן, וואָס איר ווילט זאָגן, אין יידיש און שיקט עס מיר צו.“

ביי פּרצן האָב איך דאָמאַלט געטראָפּן נאָכברענגן. ער האָט פֿאַרגעלייענט פֿאַר פּרצן זיין דערציילונג „די אויגן“. איך האָב זיך צוגעהערט מיט גרויס אינטערעס, פֿול מיט פֿאַרווונדערונג, אַז עס איז מעגלעך אַזעלכעס אין יידיש אויסצודריקן. נאָכבערג האָט מיך מיטגענומען צו זיך אַהיים און דאָרט האָב איך זיך באַקענט מיט מיין צווייטן לעבנס-פּרטינעט, דעם הויך-באַרימטן פֿאַלקסדיכטער אַברהם רייזען. ביידע האָבן מיך אויפגענומען מיט גרויס פּרטינעטשאַט און מיך אויך צוגערעדט אָפּצולאָזן דעם אומבאַטירלעכן העברעיִש און פּרוּוון שרעבן יידיש.

אין יענע טעג האָבן מיר דרייען געשלאָסן אַ פּונד אויפן גאַנצן לעבן.

איך בין אַוועקגעפֿאַרן צוריק אין מיין שטעטל און האָב זיך ערנסט אַ נעם געטאָן צו שרעבן יידיש. אַ גינע וועלט האָט זיך פֿאַר מיר געעפנט. די בילדער זינען אַזוי ווי געפּלויגן צו מיר און האָבן אָנגענומען געשטאַלט, און די ווערטער זינען אין זיי געפּלאָסן פון מיין פּערדער. די פֿאַרטיקע סקיצן האָבן איך געשיקט צו פּרצן, אָבער איך האָב קיין ענטפּער נישט דערהאַלטן. אין שטעטל האָב איך לענגער

ניט געקענט זיין. עס האָט מיך געזינגן קיין יארשע. צו די ניטע באקאנטע, צו נאָמבערגן און רייזענען. איך בין אוועקגעסאָרן צו מינע עלטערן זיך געווענענען און קורץ נאָכדעם האָב איך זיך מיט מול אַרומגעשליבן קיין האַרשע.

אין אַ שבת בייטאָג בין איך ווידער מיט אַ קלאַנדיקן האַרצן געשטאַנען פאַר פרצן. דאָס מאָל האָב איך אים פאַרגעליינעט אַ פינדערשע מעשהלע אין יידיש. זי איז אים געפּעלן, און ער האָט זי רעקאָמענדירט צום רעדאקטאָר פּון דער אייני-ציקער יידישער וואַכנשריפט, דער "יד", איך האָב געקראָנן דעם ערשטן האַנאָראַר – זיבן רובל, וואָס זינטען בלויז געטיילט געוואָרן צווישן איר און מינע טרענט-און – בין געוואָרן אַ שרייבער.

די גאַנצע יידישע ליטעראַטור האָט אין יענער צייט פאַרשאַנט אין איינציקע וואַכנשריפט. אייזיז אין רוסלאַנד איז געווען גאַרנאָטן אַרומצוגעבן יידישע דרוק-ווערק, איז דאָס בלאַט אַרומגעגאַנגען אין קראַקע, וואָס האָט דאָן געהערט צו עסט-רייך. גרויסע שריפטשטעלער, ווי מענדעלע, שלום-עלישע, פּרק, דער גענראַלער ליריקער מאָריס ראַזנפעלד, האָבן זיך געדרוקט אין "יד", זעלבסטפאַרשטענדרעך, און פאַר יונגע אָנפאַנגער איז געבליבן זייניק פּלאַץ. האָס ערשטע יאָר, וואָס איך האָב פאַרבראַכט אין וואַרשע, איז מיר געלונגען נאָר די דערמאָנטע דערציילונג אָפּצווערן. מיין גאַנצע הכנסה פּון האַנאָראַר האָט באַטראַפּן זיבן רובל – איז פּון זיי איז שוין לאַנג קיין זכר ניט געווען. מיר האָט זיך אָנגעהויבן אַ סדרה פּון הונגעראַן צייט. איך האָב געווינט צוואַנצען מיט אַברהם רייזענען אין ווערקשטאט ביי און אַרעשען סטאַלער, וואָס האָט אונדז ערלויבט ביינאכט אויסצושטעלן אַ בעטל. בייטאָג פּלעגן מיר ביינע זיך אַרומטרייבן איבער די גאַסן ווי צוויי הונגעריקע וועלף. דער אייני-ציקער אין אונדזער דריי-בונד, האָס האָט עפעס פאַרדינט, איז געווען נאָמבערג, ווייל ער האָט געהאַט אַ שטעלע אלס פּרוּוואַט-לערער. ווי אַ געטרענער חבר האָט ער געטיילט מיט אונדז יעדן אַיינע זיין מיטן ברויט און טיי. אַבער אינגיבן האָט ער פאַרלאָרן זיין שטעלע, און דאָן זינטען מיר געווען געצווינגען צו טאָן אַוועלע זאַכן, וואָס ס'איז בעסער ניט צו דערמאָנען... מיר פּלעגן עסן אין פּאַלקס-קויבן אָדער גאַרנישט, פּלעגן שלאָפּן אָפּט אונטערן פּרינצן הימל. פּון צייט צו צייט פּלעגט נאָר געלונגען אָפּצוהרוקן אַ העברעיִשע דערציילונג אין "הצפּירה". יידישע ליטע-ראַטור אָפּצווערן איז געווען אוממעגלעך. אָבער מיר זינטען שוין דאָן געווען איבער-צייגטע אָנהענגער פּון דער פּאַלקס-שפּראַך און האָבן זיך באַטראַכט פאַר אירע פאַרקעמפּער. זאָלן דאָ מיט ליבשאַפט דערמאָנט הערן די מענער, וואָס האָבן אונדז אין יענער שווערער צייט געהאַלפּן: דער פאַרלענער לידסקי, וואָס פּלעגט זיך שטענדיק אָננעמען פאַר יידיש, און דער באַדעבאַס פּון אַ מילכיקן רעסטאָראַן, יחזקאל קאַטיק, וואָס פּלעגט אונדז געבן אויף לאַנגן באַרג. אים האָב איך געשילדערט אין מיין רומאַן "וואַרשע".

אין יענע יאָרן פּון הונגער און ניט האָב איך זיך באקאנט מיט דער אַרעמ-קייט אין אלע אירע פאַרמען. זי איז געווען מיין בעסטע לערערין, איך גלייב, אז ווער עס וויל ווערן אַ שרייבער אין שילדערן מענטשלעכע שיקוואַלן, יענער מוז דווקאמאָך די שול פּון הונגער... די הונגערי-יאָרן האָבן מיך מער באַרשיכערט ווי די זאַטע יאָרן. זיי האָב איך צו פאַרדאַנקען די מאַטיוון צו, מאַטקע גנב, צום גאָט פּון גקמה" און דאָס בוך "וואַרשע".

מיר דרייען האָבן געהאַט איין איינציקן יום-טוב אין דער יאָר, דאָס איז געווען דער שבת נאָכמיטאָג, ווען מיר פּלעגן זיך שאַרואַסלען אין דער באַשיידענער היים

מן אונזער מיסטער י. ל. פרץ. ביי יענע ווייטן איז שטענדיק געווען טיי און
 צוביטנס, אָבער אַ סך, אַ סך מער גניסטיקע שפּיטן. מיר פּלעגן פּאַרליינענען פּרצן
 אונדזערע ווערק, און דאָ, אין דעם קליינעם צימערל, פּלעגן מיר אויסהערן די מיי-
 נונג פון די קאַלעגן. קיין אַנדער עפּנטלעכע מיינונג האָבן מיר נישט פּאַרמאָגט. און
 דאָרט פּלעט באַשלאָסן ווערן: גוט אָדער שלעכט. פּרץ פּלעגט אונדז דעמאָלט אויך
 אָנרעגן, מיר זאָלן זיך פּאַרנעמען מיט פּאַלקלאָר. און אזוי פּלעגט יעדן שבת יעדער
 איינער פון אונדז עפעס מיטברענגען, ווער אַ פּאַלקסליד, וואָס ער האָט אויסגע-
 כאַפט אין גאָס אָדער אין אַ פּאַבריק, און ווער אַ לעגענדע אָדער פּאַלקס-מעשה.
 דער מיסטער האָט די אלע זאַכן געזאַמלט. אַ סך פון זיינע וועלטבאַרימטע, פּאַלקס-
 טימלעכע געשיכטן שטאַמען פון אַט דעם מאַטעריאַל, פון וועלכן אויך אַנסקי האָט
 געשעפט. די שבת-נאַכמיטיקן ביי פּרצן אין יענע הונדערט יאָרן מיטנע זיינען גע-
 ליכטיקע שטראַלן אין מיין לעבן.

אילוסטראַציע צו י. ל. פרצעס, 'שרה בת טובים'

פון פּרצעס אַ בריוו צו זיין פרוי*

טמערע העלענע,

...באלד נאך מיין עקזאמען האָב איך אָפּ-געקויפט, מיט דער פּוּננה צו קריגן פּראָק-טיק, אַ וועקסל פּון אַ יידן פּון זאַמאַש-טשער נישטאַט אויף א סומע פּון 24 רובל, באַצאלנדיק 50 פּראָצ'.

געזונגען אין געריכט, האָב איך נישט געוואָלט זיין קיין אַכזר און - איבערצייגט זיך, אַז דער נישטען איז זייער אָרעם - האָב איך אים איינגעטיילט דעם חוב אויף הודש-דיקע איינרובלדיקע האַטעס.

כ'האָב געהאַלטן, אַז איך האָב געטאָן דעם חוב פּון אַן אַנטשענדיקן מענטש, און אַז קיינער קען מיך נישט אַנרופּן בעל - מחלוקות. ס'איז מיר גאָר נישט איינגע-פּאַלן, אַז דעם אָרעמאָן וואָל אַפּילו דאָס פּאַלן צו לאַסט.

מע דערציילט, אַז איינער, זייער אַ ריי-כער דיטש, אַן אונטעראויונדיקער ליוולקע-ציער, האָט בשום אופן נישט געקענט תּובט זיין, ווי אַזוי שטאַרבט עט עפעס אַ מענטש פּון הונגער.

מימה נפּשך: האָט אויסגעפעלט לעבנסטייל, קען מען דאָך עסן ברויט מיט פּוטער!-האָט געזאָגט אונדזער פּילאַנטראָפּ גלעסנדיק זיך איבערן ביכל, וואָס איז געשטאַפט געווען מיט וואַלדהינער און אויסטערן, נישט פּאַרשטיי-ענדיק, אַז פּון דער שווערסטער אַרבעט האָט מען צו כאָל נישט אויף אַ שטיקל ברויט.

און ווען ס'איז אַריבער זעקס אָדער זיבן חדשים, און כ'האָב נישט באַקומען פּון בעל-חוב קיין איין שילינגער, בין איך געוואָרן אין פעס און פּאַרגאַנגענעס פּריסטאָג האָב איך גענומען אַ דראַסקע און בין אַחצקניג-פּאַרן מיטן קאַמאַרניק זיך נוקס זיין ...

* דעט דאָזיקן בריח העס י. ל. פּרץ געשריבן צו זיין טרוי העלענען אומגעפער אין יאר 1877, הען ער האָט זיך באַשעפּטיקט מיט אַרבעטס-רעסערעס. דעם בריח דרוקן מיר איבער פּון דער זאַמלונג י. ל. פּרצעס סאַטמה-כריח אין רי. ייחאָ-בלעטער אויגוסט-אָקטאָבער 1937.

מיר זיינען אַריין. פאַר אונדזערע אויגן האָט זיך אַנטפלעקט דאָס טרויעריקסטע בילד אין לעבן. דאָס שטיבל איז געווען פּוסט און העסלעך. די ווענט-אַפּגעטיילט דורך די הענט פּון דער צייט - האָבן געוויינט מיט טרערן פּון פּיכטקייט. קיין מעבל איז אין גאַנצן נישט געווען, אַחוץ איין סאַפּקעלע פּון כּתושלחם צייטן. און אויף דער דאָזיקער סאַפּ-קע... איבערגעדעקט מיט שמאַטעס, איז גע-לעגן דאָס איינציקע לעבעדיקע נפש אין דער שטוב: אַ קראַנק מיידעלע מיט אַ בלאַט-גע-לער הויט און צוגעמאַכטע אייגלעך.

די געלע הויט און דער אָפּטער מאַטערי-דיקער הוסט האָבן דערציילט וועגן אַ טרוי-עריקער קראַנקייט: וועגן דער האַפּענונגסלאָ-זער שווינדזוכט.

דערהערנדיק אונדזערע כּריט, האָט די קראַנקע קוים מיט מאַטערניש אויפּגעהויבן דעם קאַפּ און אויפּגעענדיק די האַלב אויס-געלאָשענע אויגן, האָט זי מיט שרעק גע-קוקט אויף אונדז.

- מיט אַזעלכע אויגן - האָב איך זיך אַ קלער געטאָן - קוקט אַ שעפעלע אויפן אונטערקומענדיקן וואַלף. . .

- דער סאַטע איז נישטאַ, פּאַניע-האַט זי אַרויסגעקערעכצט - די כאַמע איז געגאַנגען אין גאַס אַריין. . .

מיר האָבן געעפנט ס'מויל, אָבער קיינער פּון אינדו האָט נישט געפּונען וואָס צו זאָגן. אַ שטילשוויגן. ווי שולדיקע האָבן מיר אַראָפּגעלאָזט דעם קאַפּ.

- דאָס האָט דרייטער געמאַכט ס'קינד.

- פאַר וואָס באַאומרויקט איר אַ קראַני-קעז-האַט זי געזאָגט מיט אַן אומעטיק קול, וואָס האָט געריסן דאָס האַרץ, פאַרהוסטנדיק זיך אַלע חילע. איר וועט מוחל זיין, וואָס איך קען אייך נישט אויפּנעמען-האַט זי צו-געגעבן מיט אַ געוויסן שטאַלץ און מיט אייז-קאַלטער העפלעכקייט.

- מיר וועלן צווארטן-האָס ערנצט אַ זאָג
 געטאָן דער קאָמאָרניק-מיר קומען אַהער אין
 נאָמען פֿון מלכות אין געזעץ; כ'בין נישט
 געוויינט צו בעסן, מע זאָל מיך אויפנעמען...
 דער קול איז געווען צו שאַרף.
 דאָס מיידל האָט אַ קרעכץ געטאָן און
 האָט אוממעכטיק אַראָפּגעלאָזט דעם קאָפּ
 אויפן האַרטן צוקאָפּנס פֿון דער סאָפּקע.
 - נעמט כאָטש אַראָפּ ס'היטל-האַב איך
 שטיל אַ זאָג געטאָן צום קאָמאָרניק, ווען
 כ'האַב באַמערקט, אַז ער טוט דאָס נישט.
 צער האָט אַ שאַרף אויער.
 - אַן איידעלער מענטש!-האַט ס'מיידל
 אַ זאָג געטאָן מיט אַ שטילער איראָניע.
 די ווערטער, קוים דערהערסע, האָב איך
 געטראָפּן לויטן ציטער פֿון אירע ליפּן.
 כ'האַב זיך פֿאַרקלערט... כ'האַב זיך גע-
 פּילט אַראָפּגעפּאַלן. כ'האַב זיך געפּילט אומ-
 מעכטיק קעגן אַ שוואַך, קראַנק קינד. כ'האַב זיי
 אַראָפּגעלאָזט די אויגן, און ווען כ'האַב זיי
 אויפגעהויבן, האָב איך דערזען אַ רחמנות-
 טרער אין דעם קאָמאָרניקס אויגן; אַ טרער,
 וואָס האָט באַנעצט די וויצעס פֿין מענטשן,
 וואָס מוז שטענדיק זיין אַן עדות פֿון פּאַר-
 שידענע צרות, וואָס זיין האַרץ, אויב ס'איז
 גאָר פעיק דערצו, דאַרף פּלאַצן אויף טריט
 און טריט... יעדע מינוט ביים אויספֿירן זיינע
 פּונקציעס...
 אַט דאָס טרויעריקע בילד איז געוואָרן
 פּשוט שרעקלעך, ווען ס'איז באַלד גאָר דעם
 אַריינגעקומען די באַלעבאָסטע פֿון שטוב.
 דערזענדיק אונדז, האָט זי אַרויסגעלאָזט
 אַ קרעכץ פֿון אַ דערשראָקענער הייאַנע. זי האָט
 געקוקט אויף אונדז מיט צעמישטע, פּאַר-
 זאָשטע אויגן. און ווען דער קאָמאָרניק האָט
 קומענדיק צו זיך, אין נאָמען פֿון מלכות און
 געזעץ, דערקלערט דעם ציל פֿון אונדזער
 באַזוך, האָט איר פֿאַרצווייפּלונג נישט גע-
 האַט קיין גרענעץ. זי האָט געציטערט מיטן
 גאַנצן קערפּער, די אויגן זיינען איר פּאַר-
 לאַפּן מיט בלוט און זי האָט אַרויסגעגעבן
 פֿון זיך שרעקלעכע אָבער אומפּאַרשטענדי-
 לעכע געשרייען...

- מאָמע - באַרויק זיך-האַט וויינענדיק
 אַ זאָג געטאָן דאָס קראַנקע קינד-דער טאַטע
 וועט קומען און וועט זיך געבן אַן עצה. גאָס
 וועט נישט פּאַרלאָזן...
 אָבער דער מאַטערדיקער הוסט האָט אי-
 בערגעדיסן די טרייסטווערטער.
 די ווערטער האָבן געהאַט אַ געוויסע
 ווירקונג אויף דער מוטער.
 - ביסט גערעכט, טאָכטער-האַט זי גע-
 זאָגט-די הערן וועלן אונדז גאַרנישט טאָן...
 אַלץ איז פֿון דער השגחה. מע מוז ליידן!
 מינע הערן! איך בין גרייס איך צו דינען...
 כאָטש שוין אַ תּל אין גאַנצן...
 אויב דער באַלעבאָס פֿון שטוב, אונדזער
 חשובער בעל-חוב, איז נישטאָ, מוז ביים
 סעקוועסטער אַסיסטירן אַ פּאַרשטייער פֿון
 דער פּאַליציי... - האָט מיט ווערדע און
 כלומ-רשטער קאַלטבלוטיקייט אַרויסגעערעדט
 דער קאָמאָרניק-קומט-האַט ער זיך געוועג-
 דעט צו מיר. מיר וועלן צמעגן אַ זוך טאָן...
 מיר זיינען אַרויס אומגעוועגנט.
 דאָס (געזעגענען) וואָלט געווען צביעות.
 אויף דער גאַס פּרעגט מיך דער קאָ-
 מאָרניק:
 - צי וויסט איר, אַז נאָך אַ מיליציאַנט
 וואָלט איך געקענט שיקן וועמען ס'איז?
 - כ'פּאַרשטיי...
 - און האָט איר זיך אָנגעשטויסן, פּאַר
 וואָס כ'האַב איך אַרויסגעפּירט פֿון שטוב?
 - כ'האַב זיך אָנגעשטויסן!
 - זבכז
 - לאָמיר פּאַרן.
 דער דראַשקער האָט אַ קנאַל געטאָן מיט
 דער בייטש און באַלד האָבן מיר דערזען די
 זאכאַשטער מויערן.
 כ'האַב צפּגעאַטעמט.
 - וויפּל קומט איך-האַב איך געפּרעגט
 אַ צערודערטער דעם קאָמאָרניק.
 - אַ גלעזל ביר מיט פּאַרבייטעכץ.
 דער איידעלער קאָמאָרניק האָט געקראָגן
 דאָס, וואָס ער האָט געוואָלט, און איך -
 פֿון דעמאָלט אָן - קויף נישט קיין וועקסלען
 פּאַר קיין שום געלט נישט!

ל ע א י

בריוו פון י. ל. פריץ

(פון: תהמן מינועליס זאמלונג).

1.

צו יעקב דינעוואָן פון זאקאָפּאָנע, פּוילן יאָן א דאָטע.

...דאָס וועטער האָט זיך געענדערט. רעגן אין רעגן. אין דאָך אייסהאַלטן קען
מען די לופט אין ערשטן רעגנטאָג איז געווען אַזוי ריין אין אַזוי דורכזיכטיק,
אַז די בערג זינען פּלוצלונג צוגעקומען געענטער, אין אַזוי נאָענט, אַז מע האָט
די קלענסטע שרימפן געווען. און פּלוצלונג, אַ מענטש שטייט אויף פּאַרטאָג, לויפט
אַרויס אויפן באַקאָן - אַ זילבערנער געוואָנט! אַ שטארט אַרויס איבער די רע-
גלען - נידריקע, גרינע, וואַלדיקע בערג, ווי אין אַן עטרה.

דורכזיכטיק-וועטער שניי, אין אינטן - נאָך שטיינעדיקע חביאה!

נאָך אַ שטינדע און פון די רעגלען בליען אַרויס ווייסע וואַלקן-שניין.
אַ מאַטער הימל פון אויבן, אַ שניי-באָג איבער אַ וואַלקן גארטל, אין אונטער אים -
אַ סאַמעטן גרינער רעגלען-אַקסל איבער אַ גרינעס האַבער-פעלדן משוגע צו ווערן...
און אַזוי זינען געווען, עס רייכערן זיך די בערג, ווי מזבחות צו אַ בייזן
גאָט. דער רויך ווערט טונקעלער און טונקעלער, די וואַלקן איבער אים שוואַרצער.
לאַנגזאַם גיטן זיך פעלן, באַרג, וואַלקן און הימל צוזאַמען... אין אַ געקוישערע
צי אין אַ געטלעג?

און אַז די בערג רעכטס לאַכן ווי פּריש אַפּגעצוואַנגענע קינדער, און די בערג
לינקס טראָגן אויף זיך שווערע, דריקנדע, שרעקנדיקע וואַלקן - וואַרפט מען
מיט די אויגן אַהין און אהער און מע שטייט צעדולט אין דער מיט.

און דאָס וואַסער באַרג אָפּ! ראַשנדיק, שווימענדיק, זילבער און פּערל...
און יעדע מינוט אַ נייע באַליכטונג נייע פעלן, נייע בערג, נייע וואַסער.
סטענגעס, אין אַלץ, אַרץ ווערט פּאַרגעסן, אויף וואַרשע, אים פּאַליטיק, אין אַז מע
נעמט אַ ציטינג אין דער האַנט אַרומ, און אַלץ אַזוי גלויבליכטיק פּרעמד.

2.

צו דער דאָמע בנים מעער פון סאַן מאַריטיץ, שווייץ (זימער 1911).

...סאַן מאַריטיץ אין איבערהויפט גאַנץ אַבער-ענגאָדין איז זייער באַלערניש, און
דאָך באַשרייבן, טיילן זיך מיט אַיך ברויזלעך מיט די אַנטדרוקן איז ניט אַזוי
ליכט, ווי איר מינט, ווייניגסטנס פאַר מיר, מיך אינטערעסירט מער דער מענטש,
די זעלע. ביי דער טויטער נאָטיר, ווי שיינ זי זאָל נישט זיין, האָב אַיך גענוס, אָטעס
אין פּרונער, רוי אַיך בעסער, אַבער מען שאַפּינגס-עלעמענט איז עס נישט, ווען אַיך
גי אַדער פאַר דורך בינאכט איבער אַ שלאַפּנדיק שטעטל, מיט פּאַרמאַכטע לאַרן

(*) זימער באַרג אין זאקאָפּאָנע.

פון אין שאַטן אינגעהילטע היזלעך, כאַפּט מיך אָן אַ בענקשאַפּט, אַ נאַגנדיקע ווייטיק, אונטער די לאַזן לעבט מיין גלייכן, ליבט, האַסט, ליבט, האָט נחת, און דאָס איז פאַר מיר פאַרשלאָסן... די שענסטע אויסזיכט שאַפּט מיר נאָר פאַרגניגן... און ניט שטענדיק, פון אונטער די שענסטע וועגן, וואָס וויקלעך זיך אַרום באַרג, הערט זיך אַ געקלאַפּערט, די שיינע הערן און דאַמען הערן עס נישט. דאָס אַרבעטן איטאליענער אין היילן אין האַקן אויס שטיינער, פון וועלכע עס קומען אַרויס פאַלאַצן, קונסט-ווערק און ד. גל.

גיי איך אָבער זעלטן מיטן „גלייכן“ וועג און זע די איטאליענער, און זיי - הונגערן...

דער ענגאדינער אינוויינער - אָדערן, אָן אַ מענטשלעך אויסזען, די פרויען - אַרבעטס-קי... איבערגעבויגענע קעפּ, פלאַכע בריסטן, סעמפע אויגן... „ער“ און „זי“ האַלטן מלחמה, און אַ שווערע מלחמה מיט דער ערד, איבער וועלכער מיר, די טוריסטן, די שפּאַציר-גייער, די קור-ליבט טראָגן זיך, ווי אויף פליגל, פון גענוס צו גענוס. אין אַ לאַנד פון האַטעלס.

*

קענט איר די אַלפּנדיקע, האַרטע, שטעכנדיקע אימאָרטאַלעז... „עדלווייס“ האָב איך ליב געהאַט אַמאָל, היינט נישט... געדענקט איר די מעשה מיט דוד המלך, וואָס איז דאָרשטיק געווען און זיינע דרוב גבורים, וואָס האָבן דורכגעשפּאַלטן דעם שונאס אַרמיי און אים פריש וואַסער געברענגט? דוד האָט דאָס וואַסער, וואָס איז געקומען פון לעבנסגעפאַר, אויסגעגאַסן...

איר זאָלט זען, ווי די קינדער - יינגלעך און מיידלעך, 7-5 יעריקע, - רייסן די בלימלעך, און די וועגן, מיט וועלכע זיי קומען אַראָפּ אויף די שטראָסן, צו לאָ-קערן אויף די „שפּאַצירער“ און אויסצובעטלען אַ פאַר סאַנטים פאַר די בלימלעך... באַהאַלט אַינך דעם שטרויט, וואָס איך האָב אַינך געשיקט, אייב ער געפעלט אַינך, נאָר נישט אַלס אַנדענקען פון מיר. ווען מיר זאָלן ריכטיקע אויגן האָבן, וואָלטן מיר די בלימלעך געזען רויט, קינדער-בלוט-רויט...

אַפּער י. ל. פ.

א י נ ה א ל ט :

3	-	-	-	-	-	און דוד בערגעלסאָן
3	-	-	-	-	-	דער זינגער - דער זינגער
4	-	-	-	-	-	אָן אַ סוף (ליד, צום אַנדענק פון י. ל. פרץ)
5	-	-	-	-	-	דער רוף פון פּרילינג
6	-	-	-	-	-	די ערשטע באַגעגעניש מיט י. ל. פרץ
10	-	-	-	-	-	פרץ דער רבי - שלום אַש
12	-	-	-	-	-	אילוסטראַציע צו י. ל. פרצעס, שרה בת טובים
13	-	-	-	-	-	פון פרצעס אַ בריוו צו זמן פרוי
15	-	-	-	-	-	בריוו פון י. ל. פרץ

וויכטיקע לייענביכער פאר קינדער

אין דער שול-ביבליאָטעק, גרונינקע בייכעלעך זינען ביי אונס
דערשינען פֿאַרשידענע וויכטיקע לייענביכער פֿאַר קינדער
אין דער איבערוועגונג פֿון העלענע כאַצקעלס:

1. מיני און מאָני-דער עסקימאָשישער צווילינג וואָליסטיקאָס,
פֿון ליוסי פֿיטש פֿערקוינס;
2. די געוואַנטע - קינדער פֿון דער שטיינצשט *
3. די קליינע האַלענדער *
4. די זילבערנע גליטשערס פֿון סטאָה *
5. די פֿליגלען פֿון מוט * זשאָרוש זאָנד *
6. קעק - דער קליינער ענדימאָס פֿון יום אירויין אין סטיבענסאָן *
7. אָן אַ היים - פֿון העקטאָר מאָאָ *

- אין דער איבערוועגונג פֿון ש. באַסטאָמסקיס
8. אין-דעם לאַנד פֿון קנעכטשאַפֿט - פֿון ג. זובאָלני

*****

אין גיבן דערשיינט:

9. דער קליינער לאַרד פֿאַינטלרוי - פֿון פ. באַרוועט,
אין דער איבערוועגונג פֿון העלענע כאַצקעלס *

מיט באַסטעלונגען זיך זייערן:

S. Bastomskis, Vilnius, Stepono givė 14.
Lithuania